

Maria FILIPIAK

WOLNOŚĆ ZAKORZENIONA W PRAWDZIE
Papież Jan Paweł II o wolności
oraz jej relacji do dobra, prawdy i sprawiedliwości
Bibliografia wypowiedzi z lat 1978-2005

Wykaz skrótów

IGP – *Insegnamenti di Giovanni Paolo II* [Città del Vaticano]

I (1978) ss. 477	XIV (1991) t. 1, ss. 1983
II (1979) [t. 1], ss. 1729	XIV (1991) t. 2, ss. 1619
II (1979) t. 2, ss. 157	XV (1992) t. 1, ss. 2147
III (1980) t. 1, ss. 1983	XV (1992) t. 2, ss. 1119
III (1980) t. 2, ss. 1869	XVI (1993) t. 1, ss. 1855
IV (1981) t. 1, ss. 1292	XVI (1993) t. 2, ss. 1725
IV (1981) t. 2, ss. 1313	XVII (1994) t. 1, ss. 1367
V (1982) t. 1, ss. 1376	XVII (1994) t. 2, ss. 1281
V (1982) t. 2, ss. 2497	XVIII (1995) t. 1, ss. 2054
V (1982) t. 3, ss. 1751	XVIII (1995) t. 2, ss. 1589
VI (1983) t. 1, ss. 1730	XIX (1996) t. 1, ss. 1798
VI (1983) t. 2, ss. 1496	XIX (1996) t. 2, ss. 1206
VII (1984) t. 1, ss. 2016	XX (1997) t. 1, ss. 1799
VII (1984) t. 2, ss. 1708	XX (1997) t. 2, ss. 1230
VIII (1985) t. 1, ss. 2081	XXI (1998) t. 1, ss. 1669
VIII (1985) t. 2, ss. 1683	XXI (1998) t. 2, ss. 1483
IX (1986) t. 1, ss. 2204	XXII (1999) t. 1, ss. 1660
IX (1986) t. 2, ss. 2242	XXII (1999) t. 2, ss. 1396
X (1987) t. 1, ss. 1482	XXIII (2000) t. 1, ss. 1415
X (1987) t. 2, ss. 2582	XXIII (2000) t. 2, ss. 1463
X (1987) t. 3, ss. 1812	XXIV (2001) t. 1, ss. 1607
XI (1988) t. 1, ss. 1073	XXIV (2001) t. 2, ss. 1376
XI (1988) t. 2, ss. 2625	XXV (2002) t. 2, ss. 1130
XI (1988) t. 3, ss. 1405	XXV (2002) t. 1, ss. 1290
XI (1988) t. 4, ss. 2317	XXVI (2003) t. 1, ss. 1298
XII (1989) t. 1, ss. 1945	XXVI (2003) t. 2, ss. 1205
XII (1989) t. 2, ss. 1783	XXVII (2004) t. 1, ss. 1063
XIII (1990) t. 1, ss. 1885	XXVII (2004) t. 2, ss. 933
XIII (1990) t. 2, ss. 1888	XXVIII (2005), ss. 333

- NP I – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, I (1978), Poznań–Warszawa 1987, ss. 220
 NP II, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, II (1979) t. 1, Poznań 1990, ss. 793
 NP II, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, II (1979) t. 2, Poznań 1992, ss. 753
 NP III, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, III (1980) t. 1, Poznań–Warszawa 1985, ss. 875
 NP III, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, III (1980) t. 2, Poznań–Warszawa 1986, ss. 924
 NP IV, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, IV (1981) t. 1, Poznań 1989, ss. 611
 NP IV, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, IV (1981) t. 2, Poznań 1989, ss. 572
 NP V, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, V (1982) t. 1, Poznań 1993, ss. 877
 NP V, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, V (1982) t. 2, Poznań 1996, ss. 1004
 NP VI, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VI (1983) t. 1, Poznań 1998, ss. 852
 NP VI, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VI (1983) t. 2, Poznań 1999, ss. 686
 NP VII, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VII (1984) t. 1, Poznań 2001, ss. 924
 NP VII, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VII (1984) t. 2, Poznań 2002, ss. 827
 NP VIII, 1 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VIII (1985) t. 1, Poznań 2003, ss. 1076
 NP VIII, 2 – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VIII (1985) t. 2, Poznań 2004, ss. 856
 NP IX – Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, IX (1986) t. 1, Poznań 2005, ss. 999

ORpol. – „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 1980 –

1978

1. *Rozwój w wolności* (Przemówienie do Papieskiej Komisji „Sprawiedliwość i Pokój”, 11 XI), NP, I, s. 59-62; toż: *Sviluppo nella libertà*, IGP I, s. 132-135.
2. *Wolność niesienia pomocy w państwie współczesnym* (Przemówienie do katolickich prawników, 25 XI), NP I, s. 97-99; toż: *La libertà dell'assistenza nello Stato contemporaneo*, IGP I, s. 209-214.
3. *Wolność religijna podstawą praw ludzkich* (Oroędzie do Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, 2 XII), NP I, s. 116-119; toż: *Nella libertà religiosa il fondamento dei diritti umani*, IGP I, s. 252-257.
4. *Wolność sumienia i obrona życia* (Przemówienie do włoskich lekarzy katolickich, 28 XII), NP I, s. 202-205; toż: *Libertà di coscienza e difesa della vita*, IGP I, s. 435-440.

1979

5. *W imię sprawiedliwości i prawdziwej wolności* (Przemówienie do robotników, Guadalajara (Meksyk), 30 I), NP II, 1, s. 110-112; toż: *Essere testimoni ed artefici di giustizia e di vera libertà*, IGP II, 1, s. 274-278.
6. Encyklika [...] *Redemptor hominis* (15 III), Città del Vaticano 1979; toż: Lettera Enciclica *Redemptor Hominis* IGP II, 1, s. 550-660.
7. *Chrystus wyzwoleniem człowieka* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 18 III), NP II, 1, s. 273-274; toż: *Rievocate la figura e l'opera di Pio*, IGP II, 1, s. 672-674.

8. *Misja Kościoła dla postępu ludów* (Przemówienie w Belwederze, Warszawa, 2 VI), NP II, 1, s. 595-597; toż: *La missione della Chiesa per il progresso dei popoli*, IGP II, 1, s. 1379-1384.

9. *Wolność musi opierać się na prawdzie* (Przemówienie w Battery Park, Nowy Jork, 3 X), NP II, 2, s. 282-284; toż: *La libertà deve essere fondata sulla verità*, IGP II, 2, s. 569-572.

10. *Wspominając Deklarację niepodległości* (Homilia podczas Mszy św. w Logan Circle, Filadelfia, 3 X), NP II, 2, s. 287-290; toż: *Nel ricordo della dichiarazione d'indipendenza*, IGP II, 2, s. 579-584.

11. *Catechesi tradendae* (Adhortacja apostołska o katechizacji w naszych czasach, 25 X), NP II, 2, s. 424-462, p. 14, 19, 64, 69, 72; toż: *Esortazione Apostolica Catechesi Tradendae*, IGP II, 2, s. 851-909.

1980

12. *Człowiek-osoba w wolności miłowania staje się darem* (Audycja generalna, 16 I), NP III, 1, s. 61-64; toż: *L'uomo-persona diventa dono nella libertà dell'amore*, IGP III, 1, s. 148-156.

13. *Módlmy się o pokój, o wolność i sprawiedliwość* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 23 III), NP III, 1, s. 285-286; toż: *Preghiamo per la pace, la libertà e la giustizia*, IGP III, 1, s. 688-691.

14. *Wolność, prawda, służba człowiekowi* (Przemówienie podczas spotkania ze światem uniwersyteckim, Kinszasa, 4 V), NP III, 1, s. 473-477; toż: *L'amore ardente della verità ispira la gioia della ricerca*, IGP III, 1, s. 1119-1126.

15. *Dokument Stolicy Świętej w sprawie wolności religijnej* (14 XI), NP III, 2, s. 597-603; toż: *Documento della Santa Sede sulla libertà religiosa*, IGP III, 2, s. 1158-1167.

16. *Umacniać i doskonalić wolność oddania się* (Homilia podczas Mszy św., Altötting, Republika Federalna Niemiec, 18 XI), NP III, 2, s. 679-683; toż: *Aiutare a perfezionare la libertà della donazione*, IGP III, 2, s. 1323-1331.

17. Encyklika o Bożym miłosierdziu *Dives in misericordia* (30 XI), NP III, 2, s. 755-784; toż: *Lettera Enciclica Dives in misericordia* (30 XI), IGP III, 2, s. 1483-1574.

18. *Chcesz służyć sprawie pokoju – szanuj wolność* (Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 1 stycznia 1981 r., 8 XII), NP III, 2, s. 811-817; toż: *Per servire la pace rispetta la libertà*, IGP III, 2, s. 1628-1639.

1981

19. *Braterstwo – wolność synów Bożych – pokój* (Homilia podczas Mszy św. w uroczystość Matki Kościoła, 1 I), NP IV, 1, s. 1-4; toż: *La pace tra gli uomini e i popoli è il frutto della fratellanza*, IGP IV, 1, s. 3-10.

20. *Budując pokój zapewnia się wolność* (Przemówienie do Kolegium Paktu Obronnego NATO, 2 II), NP IV, 1, s. 109-110; toż: *Per costruire la pace garantire la libertà*, IGP IV, 1, s. 218-219.

21. *Informacja, odpowiedzialna wolność* (Przemówienie do dziennikarzy zagranicznych, 6 II), NP IV, 1, s. 119-121; toż: *Informare bene e liberamente è un esercizio di responsabilità*, IGP IV, 1, s. 239-241.

22. *Prawda i wolność* (Przemówienie podczas wielkopostnego spotkania ze środowiskiem uniwersyteckim Rzymu, 26 III), NP IV, 1, s. 379-384; toż: *Il compito della libertà si realizza sul terreno della verità*, IGP IV, 1, s. 784-793.

23. *Środki społecznego przekazu w służbie społeczeństwa bardziej sprawiedliwego, wolnego i zjednoczonego* (Przemówienie do uczestników prac Komisji Programowej Europejskiej Unii Radiowej, 3 IV), NP IV, 1, s. 414-416; toż: *Impegno delle comunicazioni sociali per una società più giusta, libera e unita*, IGP IV, 1, s. 867-872.

24. *Przyjmijcie trud wolności* (Przemówienie do młodzieży, 14 IV), NP. IV, 1, s. 448-451; toż: *Accettate la fatica della libertà*, IGP IV, 1, s. 936-941.

25. *W służbie odpowiedzialnej wolności* (Oreddie na Międzynarodowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 15 V), NP. IV, 1, s. 579-583; toż: *Libertà responsabile degli operatori e dei fruitori dei „mass-media”*, IGP IV, 1, s. 1203-1209.

26. Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym (22 XI), NP IV, 2, s. 432-493; toż: *Esortazione Apostolica Familiaris consortio*, IGP IV, 2, s. 948-1045.

27. *Zasada wolności nauczania opiera się na godności osoby* (Przemówienie do uczestników Zjazdu Związku Włoskich Prawników Katolickich, 7 XII), NP IV, 2, s. 389-391; toż: *Il principio della libertà d'insegnamento si fonda sulla dignità della persona*, IGP IV, 2, s. 861-864.

1982

28. *Prawdziwa wolność człowieka* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 7 III), NP V, 1, s. 319-320; toż: *Il Signore conceda al Guatemala una pace stabile e sicura*, IGP V, 1, s. 753-755.

29. *Bądźcie świadkami wolności Kościoła przed oczyma waszego narodu* (Przemówienie do biskupów Rwandy, 27 V), NP V, 1, s. 814-817; toż: *Siate i testimoni della libertà della Chiesa agli occhi della nazione*, IGP V, 2, s. 1867-1872.

30. *Droga do wolności w duchu prowadzi przez Eucharystię* (Homilia podczas Mszy św. w uroczystość Bożego Ciała, 10 VI), NP V, 2, s. 49-50; toż: *La Penitenza e l'Eucaristia conducono alla libertà nello spirito*, IGP V, 2, s. 2165-2168.

31. *Istotne jest umiłowanie wolności* (Przemówienie do młodzieży, 3 VIII), NP V, 2, s. 236-238; toż: *Testimoniare la verità e la libertà*, IGP, V, 3, s. 157-159.

32. *Ziemia tutejsza nigdy nie zrezygnowała z wolności* (Homilia podczas Mszy św. w San Marino, 29 VIII), NP V, 2, s. 310-313; toż: *Da San Marino un forte messaggio sul perenne valore della „libertà cristiana”*, IGP V, 3, s. 319-324.

33. *W służbie prawdy i wolności* (Przemówienie na uniwersytecie, Padwa, 12 IX), NP V, 2, s. 354-357; toż: *Ricerca della verità e formazione dei giovani per la vera libertà dell'uomo*, IGP V, 3, s. 412-417.

34. *Poszanowanie wolności oraz wartości duchowych w każdej kulturze* (Przemówienie do uczestników Międzynarodowej Konferencji Stowarzyszeń Autorów i Kompozytorów, 8 X), NP V, 2, s. 523-524; toż: *Rispetto della libertà: salvaguardia dei valori umani e spirituali di ogni cultura*, IGP V, 3, s. 738-740.

35. *Abyście z powierzoną sobie owczarnią nie utracili nigdy wolności ducha* (Przemówienie do biskupów polskich, 11 X), NP V, 2, s. 537-541; toż: *Conservate insieme al vostro gregge la libertà dello spirito*, IGP V, 3, s. 767-784.

36. *Wolność, współpraca, uniwersalizm, służba człowiekowi – warunkami prawdziwego postępu kultury* (Przemówienie do przedstawicieli świata nauki i kultury Hiszpanii, Madryt, 3 XI), NP V, 2, s. 685-690; toż: *Libertà, cooperazione, universalità, servizio dell'uomo, condizioni per il vero avanzamento della cultura*, IGP V, 3, s. 1094-1103.

1983

37. *Jesteście tymi, którzy mają kształtować ludzi wolnych* (Przemówienie do nauczycieli i wychowawców, León, 4 III), NP VI, 1, s. 266-269; toż: *Consideratevi continuatori di una secolare e feconda opera educativa*, IGP VI, 1, s. 561-566.

38. *Podstawa etyki chrześcijańskiej: związek pomiędzy prawdą i wolnością* (Audiencja generalna, 13 VII), NP VI, 2, s. 31-35; toż: *L'etica cristiana si fonda sull'armonia tra verità e libertà*, IGP VI, 2, s. 68-78.

39. *Wolność osoby i moralność czynu ludzkiego* (Audiencja generalna, 20 VII), NP VI, 2, s. 45-46; toż: *Libertà della persona e moralità dell'atto umano*, IGP VI, 2, s. 93-103.

40. *Stosunek pomiędzy prawem moralnym i wolnością* (Audiencja generalna, 27 VII), NP VI, 2, s. 61-63; toż: *Il rapporto tra legge morale e libertà*, IGP VI, 2, 124-133.

41. *Wolność jest łaską i nakazem* (Audiencja generalna, 10 VIII), NP VI, 2, s. 70-72; toż: *La libertà è una grazia ma anche un imperativo*, IGP VI, 2, s. 169-177.

42. *Krzyż znakiem wyzwolenia i nadziei* (Audiencja generalna, 7 IX), NP VI, 2, s. 178-179; toż: *La croce segno di speranza e di liberazione*, IGP VI, 2, s. 396-407.

43. *Don Minzoni zapłacił męczeństwem za obronę prawdy i wolności* (List do arcybiskupa Rawenny, 30 IX), NP VI, 2, s. 305-308; toż: *Don Minzoni pagò col martirio la difesa di verità e libertà*, IGP VI, 2, s. 684-687.

44. *Porozumienie narodowe jest możliwe w wolnym i zjednoczonym Libanie* (Nadzieja Ojca świętego na pokojowe rozwiązanie kryzysu w Libanie, 13 X), NP VI, 2, s. 344-346; toż: *L'intensa nazionale è possibile in un Libano libero ed unito*, IGP VI, 2, s. 759-764.

45. *Uległość prawu Bożemu jest źródłem prawdziwej wolności* (Przemówienie do wiernych Modeny, 15 X), NP VI, 2, s. 351-352; toż: *L'adesione alla legge di Dio è fonte di vera libertà*, IGP VI, 2, s. 775-776.

46. *„Posłał mnie, abym uwięzionym przepowiadał wolność”* (Wizyta w więzieniu Rebibbia, Włochy, 27 XII), NP VI, 2, s. 667-671; toż: *Il Santo Padre invita i carcerati a rinascere ad un senso più vivo della propria dignità di persona* IGP VI, 2, s. 1446-1452.

1984

47. *Apel o uwolnienie osób pozostających w rękach porywaczy* (4 I), NP VII, 1, s. 10; toż: *Appello per la liberazione delle persone nelle mani dei rapitori*, IGP VII, 1, s. 21.

48. *Pojednanie, pokój i postęp opierają się na wolności i sprawiedliwości* (Akredytacja ambasadora Austrii, 24 II), NP VII, 1, s. 220-222; toż: *Riconciliazione, pace e progresso si fondano sulla libertà e la giustizia*, IGP VII, 1, s. 480-483.

49. *Prawo do wolności religijnej jest podstawą wszystkich innych praw* (Przemówienie do uczestników V Międzynarodowego Kolokwium Studiów Prawniczych na Papieskim Uniwersytecie Laterańskim, 10 III), NP VII, 1, s. 301-303; toż: *Il diritto alla libertà religiosa è il fondamento di tutti gli altri*, IGP VII, 1, s. 654-658.

50. *By wolny od strachu i małoduszności człowiek umacniał się w nadziei* (Przemówienie podczas audiencji dla Polaków, 26 III), NP VII, 1, s. 391-394; toż: „*La Chiesa e il mondo affidati a Maria per riconciliare gli uomini con Dio*”, IGP VII, 1, s. 848-853.

51. *Wolność i wzajemne poszanowanie oraz duchowe otwarcie – to konieczne wartości dla odnowy Libanu* (Orędzie do obywateli udręczonego Libanu, 1 V), NP VII, 1, s. 548-550; toż: *Libertà, rispetto reciproco e apertura di spirito: valori necessari per far risorgere il Libano*, IGP VII, 1, s. 1186-1190.

52. *Przychodzę z pustymi rękami, ale przynoszę wam wolność Chrystusową* (Spotkanie z więźniami, Viterbo, Włochy, 27 V), NP VII, 1, s. 689-691; toż: *Vengo a mani vuote ma vi porto la libertà di Cristo*, IGP VII, 1, s. 1513-1515.

53. *Gaudium de veritate* (Przemówienie podczas wizyty w uniwersytecie, Fryburg, Szwajcaria, 13 VI), NP VII, 1, s. 778-781; toż: *La scienza è veramente libera quando si lascia determinare dalla verità*, IGP VII, 1, s. 1704-1710.

54. *Zbudowany na opoce prawdy, wolny od trwogi* (Homilia podczas Mszy św. w uroczystość świętych Piotra i Pawła, 29 VI), NP VII, 1, s. 914-915; toż: *Costruita sulla pietra della verità, la Chiesa è libera dalla paura*, IGP VII, 1, s. 1987-1992.

55. *Jasnogórska ewangelizacja wolności* (Uroczystość Matki Boskiej Częstochowskiej, 26 VIII), NP VII, 2, s. 114-115; toż: *Messa per la festa della Madonna di Jasna Góra*, IGP VII, 2, s. 248-250.

56. *Wolność i antywolność* (Homilia podczas Mszy św. dla środowisk uniwersyteckich Rzymu, 13 XII), NP VII, 2, s. 769-773; toż: *La salvezza è liberazione dell'uomo dell'era atomica dai timori palesi e nascosti che lo angosciano*, IGP VII, 2, s. 1585-1591.

1985

57. *Wolność religijna jest sprawdzianem autentycznego postępu* (Akredytacja ambasadora Beninu, 4 I), NP VIII, 1, s. 9-10; toż: *La libertà religiosa come verifica di ogni progresso*, IGP VIII, 1, s. 19-22.

58. *Ewangeliczne umartwienie warunkiem wolności wewnętrznej* (Przemówienie w seminarium Lombardzkim, 13 I), NP VIII, 1, s. 51-52; toż: *La mortificazione evangelica condizione della libertà interiore*, IGP VIII, 1, s. 87-89.

59. *Drogi sprawiedliwości, wolności i braterstwa świata pracy* (Przemówienie podczas spotkania ze światem pracy, Quito, 30 I), NP VIII, 1, s. 159-162; toż: „*Non accettate mai sistemi di violenza che contraddicono la vostra fede cattolica*”, IGP VIII, 1, s. 287-293.

60. „*Badajmy w świetle przykazań Bożych nasze sumienia, aby je uwolnić od grzechu*” (Homilia podczas Mszy św. w parafii Naszej Pani di Bonaria a Ostia Lido, 10 III), NP VIII, 1, s. 341-344; toż: „*Esaminiamo alla luce dei comandamenti divini le nostre coscienze per liberarle dal peccato*”, IGP VIII, 1, s. 630-635.

61. *Formacja i katecheza dla wychowania młodzieży w wolności i w prawdzie* (Przemówienie do Benedyktynów od Opatrzności, 29 III), NP VIII, 1, s. 441-442; toż: *Formazione e catechesi per far crescere i giovani nella libertà e nella verità*, IGP VIII, 1, s. 849-851.

62. *W wolności posłuszeństwa dla służby w Kościele i w świecie* (Przemówienie do alumnów Papieskiej Akademii Kościelnej, 6 V), NP VIII, 1, s. 614-616; toż: *Nella libertà dell'obbedienza al servizio della Chiesa e del mondo*, IGP VIII, 1, s. 1205-1208.

63. *Wolność, prawda, poszanowanie sumień – w służbie człowiekowi* (Akredytacja nowego ambasadora Francji, 9 V), NP VIII, 1, s. 633-636; toż: *Libertà, verità, rispetto delle coscienze per servire l'uomo nella sua integralità*, IGP VIII, 1, s. 1238-1241.

64. *Muzyka, jako wyraz wolności i prawdziwej wspólnoty, pomaga przezwyciężyć dyskryminację i bariery* (List do mons. Domenica Bartolucciego, 6 VIII), NP VIII, 2, s. 96-98; toż: *La musica espressione di libertà e di vera comunione aiuta a superare discriminazioni e barriere*, IGP VIII, 2, s. 209-212.

65. *Uniwersytet w służbie wolności* (Przemówienie do amerykańskich przyjaciół Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 6 IX), NP VIII, 2, s. 300-301; toż: *Il sostegno alle istituzioni educative cattoliche prepara il futuro della Chiesa*, IGP VIII, 2, s. 583-584.

66. *Przedstawicielom kultury życzę wolności słowa* (Homilia podczas Mszy św. dla „Scholae cantorum”, 29 IX), NP VIII, 2, s. 411-412; toż: *La sacra musica deve esprimere la verità del mistero di Cristo*, IGP VIII, 2, s. 794-801.

67. *Eutanazja jest zbrodnią, z którą nie wolno ani współpracować, ani się zgadzać* (Przemówienie do grup roboczych z Papieskiej Akademii Nauk, 21 X), NP VIII, 2, s. 558-561; toż: *L'eutanasia è un crimine al quale non si può cooperare nè consentire*, IGP VIII, 2, s. 1080-1084.

68. *Wolność religijna wzmacnia i rozwija moralny i obywatelski postęp narodów* (Akredytacja ambasadora Ludowej Republiki Konga, 18 XI), NP VIII, 2, s. 668-670; toż: *La libertà religiosa rafforza e alimenta il progresso morale e civile delle Nazioni*, IGP VIII, 2, s. 1290-1293.

69. *Wolność popierana przez Kościół jest zarazem duchowa i społeczna* (Przemówienie do biskupów obrządku łacińskiego hinduskiego stanu Kerala, 22 XI), NP VIII, 2, s. 693-695; toż: *La liberazione promossa della Chiesa è insieme spirituale e sociale*, IGP VIII, 2, s. 1344-1347.

70. *Porządek polityczny powinien gwarantować zachowanie wolności cywilnej* (Akredytacja ambasadora Bangladeszu, 28 XII), NP VIII, 2, s. 833-834; toż: *L'ordine politico deve garantire l'esercizio delle libertà civili*, IGP VIII, 2, s. 1625-1626.

1986

71. *Wartości oparte na antropologii „doktora powszechnego”: sprawiedliwość, wolność i pokój* (Przemówienie do uczestników Zjazdu „Stowarzyszenia Świętego Tomasza”, 4 I), NP IX, 1, s. 8-11; toż: *Fondati sull'antropologia del „Dottore Comune” i valori della giustizia, della libertà e della pace*, IGP IX, 1, s. 18-24.

72. *Święty Anzelm z Baggio żył dla wolności i jedności Kościoła* (List na 900-lecie śmierci patrona Mantui, 31 I), NP IX, 1, s. 112-115; toż: *Sant'Anselmo da Baggio: una vita per la libertà e l'unità della Chiesa*, IGP IX, 1, s. 228-232.

73. *W służbie prawdy i wolności* (Przemówienie podczas spotkania z włoskimi dziennikarzami, 28 II), NP IX, 1, s. 280-283; toż: *Il giornalista: „uomo della verità”*, IGP IX, 1, s. 555-560.

74. Kongregacja Nauki Wiary *Instrukcja Kongregacji Nauki Wiary o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu* (22 III), Rzym 1986.

75. *Umacniać wolność nauczania* (Przemówienie do Światowej Unii Katolickich Nauczycieli, 7 IV), NP IX, 1, s. 482-483; toż: *Promuovere la libertà d'insegnamento in un serio progetto educativo*, IGP IX, 1, s. 957-958.

76. *Podstawowa relacja: Prawda – Dobro – Wolność* (Przemówienie do uczestników Międzynarodowego Kongresu Teologii Moralnej, 10 IV), NP IX, 1, s. 488-491; toż: *Per ritessere il legame di verità-bene-libertà urge ricostruire una rigorosa riflessione etica*, IGP IX, 1, s. 969-974.

77. *Wolność oparta na Chrystusie zmienia mentalność człowieka* (Przemówienie do młodzieży z Vallo della Lucania, 12 IV), NP IX, 1, s. 503-505; toż: *La libertà fondata su Cristo è la forza per operare un cambiamento di mentalità*, IGP IX, 1, s. 998-1001.

78. *Chrześcijańska wolność wyrasta z prawdy* (Przemówienie do francuskich pielgrzymów, 18 IV), NP IX, 1, s. 532-533; toż: *La libertà cristiana è consenso alla verità*, IGP IX, 1, s. 1059-1061.

79. *Człowiek-obraz Boży jako podmiot poznania i wolności* (Audiencja generalna, 23 IV), NP IX, 1, s. 556-561; toż: *L'uomo, immagine di Dio, soggetto di conoscenza e di libertà*, IGP IX, 1, s. 1110-1119.

80. Encyklika *Dominum et Vivificantem* o Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata (18 V), Watykan 1986; toż: *Lettera Enciclica Dominum et Vivificantem*, IGP IX, 1, s. 1470-1550.

81. *Opatrzność Boża a wolność człowieka* (Audiencja generalna, 21 V), NP IX, 1, s. 806-809; toż: *La Divina Provvidenza e la libertà dell'uomo*, IGP IX, 1, s. 1645-1655.

82. *Handlarze wolnościami swych braci* (Cartagena, 6 VII), ORpol. 7(1986) nr 7, s. 28; toż: *Lottate contro la schiavitù della droga*, IGP IX, 2, s. 195-197.

83. *Stwórca aniołów – istot wolnych* (Audiencja generalna, 23 VII), ORpol. 7(1986) nr 8, s. 5; toż: *Creatore degli angeli, esseri liberi*, IGP IX, 2, s. 282-292.

84. *Operare „secondo coscienza” per radicare la libertà d'informazione nella verità* [Postępować „zgodnie z sumieniem”, aby zakorzenić wolność informacji w prawdzie] (Przemówienie do dziennikarzy radia niemieckiego, 29 IX), IGP IX, 2, s. 749-750.

85. *Mińcie prawdę, miłość, wolność i piękno* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 26 X), w: *Anioł Pański z Papieżem Janem Pawłem II*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1989, s. 139-145; toż: *Giovani: a salvarvi sarà la lotta coraggiosa contro la logica spietata dell'accaparramento*, IGP IX, 2, s. 1215-1222.

1987

86. *Wspólnym dorobkiem tej ziemi był duch tolerancji i wolności religijnej* (Przemówienie w prokatedrze lubaczowskiej, Lubaczów, 2 VI), ORpol. nr spec., s. 25-26.

87. *Jeżeli służysz Prawdzie, służysz Wolności, wyzwalanii człowieka i Narodu* (Przemówienie do środowiska KUL podczas Liturgii Słowa, Lublin 9 VI), ORpol. 8(1987) nr 5, s. 13-14; toż: *Università! Alma Mater! Se servi la verità, servi la libertà, la liberazione dell'uomo e della nazione. Servi la vita!*, IGP X, 2, s. 2064-2072.

88. *Ku wolności wyswobodził nas Chrystus* (Przemówienie do mieszkańców Krakowa, 10 VI), ORpol. 8(1987) nr 5, s. 21-22; toż: „*Guardo Cracovia, la mia Cracovia, la città della mia vita, la città della nostra storia*”, IGP X, 2, s. 2098-2104.

89. *Trudny dar wolności* (Homilia podczas Mszy św. w kaplicy Cudownego Obrazu, 13 VI), ORpol. 8(1987) nr 5 bis, s. 9; toż: *In questa generazione minacciata dalla perdita della speranza perduri sempre la formazione eucaristica della libertà*, IGP X, 2, s. 2186-2189.

90. *Wolność, prawda, służba ludzkości* (Przemówienie do prezydenta Ronalda Reagana, Miami, 10 IX), ORpol. 8(1987) nr 9-10, s. 24; toż: *Contribuire alla promozione della verità nella carità per consolidare la libertà ed edificare la pace*, IGP X, 3, s. 374-378.

91. „*Se vuoi giustizia, libertà e pace, difendi la vita, America!*” [„Ameryko! Jeśli chcesz sprawiedliwości, wolności i pokoju, broń życia!”] (Przemówienie pożegnalne, Detroit, 19 IX), IGP X, 3, s. 682-685.

92. *Wolność religijna warunkiem pokojowego współżycia* (Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 1 stycznia 1988 r., 8 XII), ORpol. 9(1988) nr 1, s. 1, 3-4; toż: *La libertà religiosa condizione per la pacifica convivenza*, IGP X, 3, s. 1331-1341.

93. Encyklika *Sollicitudo rei socialis* (30 XII), ORpol. 9(1988) nr 1, s. 7-15, zwł. p. 15, 32, 34, 42, 44-48; toż: *Lettera Enciclica Sollicitudo Rei Socialis*, IGP X, 3, s. 1547-1664.

1988

94. *Nie wolno dzielić ludzkiego życia na wartościowe i bez wartości* (Przemówienie do chorych, Salzburg, 26 VI), ORpol. 9(1988) nr 8, s. 19; toż: *È nella partecipazione che la Chiesa si rivela comunità dei figli di Dio e dimora di Dio*, IGP XI, 2, s. 2178-2183.

95. *Chrystus jest Zbawicielem, wyzwala bowiem człowieka z niewoli grzechu* (Audienca generalna 27 VII), ORpol. 9(1988) nr 7, s. 9; toż: *Gesù liberatore: egli libera l'uomo dalla schiavitù del peccato*, IGP XI, 3, s. 183-192.

96. *Chrystus wyzwala człowieka z niewoli grzechu do wolności w prawdzie* (Audienca generalna 3 VIII), ORpol. 9(1988) nr 8, s. 13; toż: *Gesù libera l'uomo dalla schiavitù del peccato verso la libertà nella verità*, IGP XI, 3, s. 205-216.

97. Posynodalna adhortacja apostołska *Christifideles laici* o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II (30 XII), ORpol. 9(1988) nr 12, s. 9-24, p. 39; toż: *Esortazione Apostolica Postsinodale Christifideles laici [...] su vocazione e missione dei laici nella Chiesa e nel mondo*, IGP XI, 4, s. 2083-2175.

1989

98. *La verità deve essere fonte e criterio della libertà anche nell'informazione* [Prawda powinna być źródłem i kryterium wolności także w przekazywaniu informacji] (Przemówienie do dziennikarzy katolickich, 10 II), IGP XII, 1, s. 332-336.

99. *Il diritto alla vita e la libertà di religione vanno promossi come diritti fondamentali* [Prawo do życia i wolności religijnej są promowane jako fundamentalne prawa]

(Przemówienie do Papieskiej Komisji do Spraw Środków Społecznego Przekazu, 24 II), IGP XII, 1, s. 418-421.

100. *Il rispetto della libertà religiosa fondamento della collaborazione tra cristiani e musulmani* [Szacunek dla wolności religijnej fundamentem współpracy między chrześcijanami a muzułmanami] (Przemówienie podczas spotkania z uczestnikami kolokwium, w którym uczestniczyli profesorowie islamskich wydziałów Uniwersytetu w Ankarze i Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie, 12 V), IGP XII, 1, s. 1228-1230.

101. *Nie postępujcie jak ci, dla których wolność jest usprawiedliwieniem zła* (Homilia podczas Mszy św., Dżakarta, 9 X), ORpol. 10(1989) nr 12, s. 13-14; toż: *L'autorità politica e i doveri dei cittadini devono rientrare nell'ordine morale*, IGP XII, 1, s. 819-824.

1990

102. *Tu znajduje się kamień węgielny europejskiej jedności* (Homilia podczas Mszy św., Velehrad, 22 IV), ORpol. 11(1990) nr 5, s. 24-26; toż: „*Ecco, la notte è passata: il vostro pellegrinaggio verso la libertà deve tuttavia continuare*”, IGP XIII, 1, s. 976-981.

103. *Wolność religijna jest owocem i gwarancją innych swobód obywatelskich* (Przemówienie do Konferencji Episkopatu Meksyku, 12 V), ORpol. 11(1990) nr 6, s. 18-19; toż: *La Chiesa è chiamata ad illuminare secondo il Vangelo tutti i campi della vita dell'uomo e della società*, IGP XIII, 1, s. 1248-1257.

104. Encyklika o stałej aktualności posłania misyjnego *Redemptoris missio* (7 XII), ORpol. 11(1990) nr 1, s. 4-37, p. 92; toż: Lettera Enciclica *Redemptoris Missio*, IGP XIII, 2, s. 1398-1486.

1991

105. *Bramy nadziei* (Przemówienie noworoczne do korpusu dyplomatycznego akredytowanego przy Stolicy Apostolskiej, 12 I), ORpol. 12(1991) nr 2-3, s. 11-15; toż: *La pace è ancora possibile, la guerra segnerebbe il declino di tutta l'umanità*, IGP XIV, 1, s. 78-93.

106. *Miłość do życia wyborem wolności* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 3 II), ORpol. 12(1991), nr 2-3, s. 52; toż: *Difendere la vita contro l'aborto, l'eutanasia, il razzismo e la guerra*, IGP XIV, 1, s. 285-286.

107. Encyklika *Centesimus annus* w setną rocznicę encykliki *Rerum novarum* (1 V), ORpol. 12(1991) nr 4, s. 4-30; toż: Lettera Enciclica *Centesimus Annus*, IGP XIV, 1, s. 953-1083.

108. *Wolny rynek a potrzeba solidarności* (Audiencja generalna, 1 V), ORpol. 12(1991) nr 6, s. 57-58; toż: „*Esiste qualcosa che è dovuto all'uomo perché è uomo*”, IGP XIV, 1, s. 1084-1095.

109. *Wasza wolność wyrosła z ofiary wielu męczenników* (Przemówienie podczas spotkania z grekokatolikami, 2 VI), ORpol. 12(1991) nr 5, s. 18-20; toż: *La cattedrale: dono di riconciliazione e impegno di fratellanza e di reciproco rispetto*, IGP XIV, 1, s. 1424-1430.

110. *Wspólnym dorobkiem tej ziemi był duch tolerancji i wolności religijnej* (Przemówienie wygłoszone w prokatedrze lubaczowskiej, 2 VI), ORpol. 12(1991) nr 5, s. 21-22; toż: *In questa terra le diverse tradizioni religiose e culturali hanno prodotto spirito di tolleranza e libertà interiore*, IGP XIV, 1, s. 1431-1434.

111. *Czy wolno lekkomyślnie narażać polskie rodziny na dalsze zniszczenie?* (Homilia podczas Mszy św., Kielce, 3 VI), ORpol. 12(1991) nr 5, s. 31-33; toż: *La società ha bisogno di una libertà matura e non di una finzione di libertà che rende l'uomo schiavo*, IGP XIV, 1, s. 1458-1464.

112. *Jaka wolność? Jaka Europa?* (Homilia podczas Mszy św., Włocławek, 7 VI), ORpol. 12(1991) nr 6, s. 6-8; toż: *Il cuore trafitto sulla croce è il frutto dell'eterno amore di Dio per l'uomo*, IGP XIV, 1, s. 1549-1555.

113. *Teraz naucz nas być wolnymi* (Uroczyste „Te Deum” z okazji 200-lecia Konstytucji 3 maja, Warszawa, 8 VI), ORpol. 12(1991) nr 6, s. 20-21; toż: *Ti ringraziamo, Dio, di essere polacchi. Ora insegnaci ad essere veramente liberi*, IGP XIV, 1, s. 1586-1588.

114. *Nie wolno dzieci porzucać, wykorzystywać i skazywać na śmierć* (Przemówienie podczas spotkania z dziećmi, São Salvador, 20 X), ORpol. 12(1991) nr 11, s. 32-34; toż: *„Nel mondo non possono e non devono esserci bambini abbandonati, sfruttati, usati, assassinati!”*, IGP XIV, 2, s. 951-955.

115. *Wolność i prawda* (Homilia podczas Mszy św. dla środowisk uniwersyteckich Rzymu, 17 XII), ORpol. 13(1992) nr 1, s. 62-64; toż: *„Coniugare libertà e verità: una sfida per gli uomini di cultura del nostro tempo”*, IGP XIV, 2, s. 1409-1414.

116. *Dojrzejawcie w wolności odzyskanej* (Przemówienie podczas audiencji dla Polaków, 24 XII), ORpol. 13(1992) nr 1, s. 64-65; toż: *Il momento storico che stiamo vivendo è irripetibile*, IGP XIV, 2, s. 1449-1452.

1992

117. *Krzyk wieków i pokoleń* (Wizyta w domu niewolników, Gorè, 22 II), ORpol. 13(1992) nr 5, s. 15-16; toż: *„Sono venuto a rendere omaggio a tutte le vittime sconosciute”*, IGP XV, 1, s. 390.

118. Posynodalna adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, (25 III), ORpol. 13(1992) nr 3-4, s. 4-67; toż: *Esortazione Apostolica Postsinodale Pastore Dabo Vobis*, IGP XV, 1, s. 700-957.

119. *Najwspanialszym wypełnieniem wolności jest miłość* (Audiencja dla Polaków, 12 IV), ORpol. 13(1992) nr 6, s. 7-8.

120. *Wolni – aby miłować. Wolni – aby służyć* (Homilia podczas Mszy św. z okazji czterechsetlecia kościoła św. Stanisława w Rzymie, 28 VI), ORpol. 13(1992) nr 8-9, s. 49-50; toż: *Nella prospettiva della Croce la libertà si presenta come dono e vocazione*, IGP XV, 1, s. 1977-1981.

121. *Chrystus wyswobodził ludzi do wolności* (Przemówienie podczas audiencji dla biskupów niemieckich, 14 XI), ORpol. 14(1993) nr 3, s. 18-20, p. 4; toż: *Bisogna fare di tutto per impedire il diffondersi del razzismo e del nazionalismo*, IGP XV, 2, s. 556-566.

1993

122. *Wolność religijna prawem każdego człowieka* (Homilia podczas Mszy św., Chartum, 10 II), ORpol. 14(1993) nr 4, s. 39-41; toż: *La mia voce vi raggiunga, fratelli del Sud: Cristo e la sua Chiesa non vi lasceranno mai soli*, IGP XVI, 1, s. 410-416.

123. *Wolność darem i zadaniem dla wszystkich* (Oreǳie do narodu albańskiego, 25 IV), ORpol. 14(1993) nr 7, s. 8-10; toż: *Popolo di Albania, avanza con coraggio sul sentiero della libertà e della solidarietà*, IGP XVI, 1, s. 1016-1021.

124. *Pani Jasnogórskiej polecamy naszą wolność* (Przemówienie do Polaków, 2 V), ORpol. 14(1993) nr 7, s. 49-50.

125. Encyklika *Veritatis splendor* o niektórych podstawowych problemach nauczania moralnego Kościoła (6 VIII), ORpol. 14(1993) nr 10, s. 4-47; toż: *Lettera Enciclica Veritatis Splendor*, IGP XVI, 2, s. 156-375.

126. *Wolność wymaga odpowiedzialności* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 5 IX), ORpol. 14(1993) nr 12, s. 13-14; toż: *Nella libertà religiosa si fonda il cammino intrapreso da Lituania, Lettonia ed Estonia*, IGP XVI, 2, s. 630-632.

127. *Wolność i prawda* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 17 X), ORpol. 15(1994) nr 1, s. 48-49; toż: *La libertà deve poggiare sul fondamento granitico della verità*, IGP XVI, 2, s. 1045-1047.

1994

128. *Nie wolno fałszować norm moralnych* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 20 II), ORpol. 15(1994) nr 4, s. 39; toż: *Con la risoluzione del Parlamento Europeo si è chiesto di legittimare un disordine morale*, IGP XVII, 1, s. 537-540.

1995

129. Encyklika *Evangelium vitae* (25 III), ORpol. 16(1995) nr 4, s. 4-50; toż: *Lettera Enciclica Evangelium Vitae*, IGP XVIII, 1, s. 605-840.

130. *Eucharystia i wolność* (Przemówienie do uczestników plenarnej sesji Papieskiego Komitetu ds. Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych, 18 V), ORpol. 26(1995) nr 10, s. 41-42; toż: *Il Congresso Eucaristico di Wrocław: straordinario inno di gratitudine a Cristo per il dono della libertà*, IGP XVIII, 1, s. 1326-1329.

131. *Nie wolno łamać ani ignorować praw migranta* (Oreǳie na Światowy Dzień Migranta 1996 r., 25 VII), ORpol. 17(1996) nr 6, s. 8-10; toż: „*Nella Chiesa nessuno è straniero e la Chiesa non è straniera a nessun uomo e in nessun luogo*”, IGP XVIII, 2, s. 130-134.

132. *Ameryka musi odnaleźć pełnię wolności w prawdzie* (Homilia podczas Mszy św., Baltimore, 8 X), ORpol. 17(1996) nr 1, s. 20-22; toż: *La sfida che l'America deve affrontare oggi è quella di trovare la pienezza della libertà nella verità*, IGP XVIII, 2, s. 782-789.

1996

133. *Deklaracja o wolności religijnej* (Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański”, 18 II), ORpol. 17(1996) nr 4, s. 61; toż: „*Dignitatis Humanae*”: *La dignità della persona, fondamento del diritto alla libertà religiosa*, IGP XIX, 1, s. 371-373.

134. Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata* o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i w świecie (25 III), ORpol. 17(1996) nr 4, s. 4-52; toż: Esortazione Apostolica Postsinodale *Vita Consecrata*, IGP XIX, 1, s. 604-836.

135. *Człowiek jest powołany do wolności* (Przemówienie przed Bramą Brandenburską, Berlin, 23 VI), ORpol. 17(1996) nr 9, s. 29-31; toż: *L'uomo è chiamato alla libertà. Annuncio a tutti voi che mi ascoltate: la pienezza e la compiutezza di questa libertà ha un nome: Gesù Cristo*, IGP XIX, 1, s. 1610-1618.

136. *Nie wolno zabijać bezbronnych dzieci* (Przemówienie do pielgrzymów polskich, 1 IX), ORpol. 17(1996) nr 10, s. 48.

1997

137. *Umacniajcie wolność i jedność waszego kraju* (Homilia podczas Mszy św., Bejrut, 11 V), ORpol. 18(1997) nr 8-9, s. 26-27; toż: „*Ne sono certo, le sofferenze degli anni passati non saranno vane: esse fortificheranno la vostra libertà e la vostra unità*”, IGP XX, 1, s. 1161-1167.

138. *Eucharystia szkołą wolności i solidarności międzyludzkiej* (Homilia podczas Mszy św. na zakończenie 46. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego, Wrocław, 1 VI), ORpol. 18(1997) nr 7, s. 13-16; toż: *Dall'Eucaristia l'ordine della libertà e la solidarietà interumana*, IGP XX, 1, s. 1329-1337.

1998

139. *Kościół broni wolności każdego człowieka* (Homilia podczas Mszy św., Santiago de Cuba, 24 I), ORpol. 19(1998) nr 3, s. 20-22; toż: *La Chiesa non ricerca alcuna forma di potere politico per compiere la sua missione, vuole solo essere germe di bene*, IGP XXI, 1, s. 189-195.

140. *Ewangelia jest drogą pokoju, sprawiedliwości i wolności* (Homilia podczas Mszy św., Hawana, 25 I), ORpol. 19(1998) nr 3, s. 22-24; toż: *Vi porto il Vangelo di Cristo: non è un'ideologia politica nè un sistema economico, è un cammino di pace, di giustizia e di libertà*, IGP XXI, 1, s. 206-211.

141. *Wolność religijna niezbywalnym prawem Kościoła* (Przesłanie do biskupów kubańskich, 25 I), ORpol. 19(1998) nr 3, s. 25-27; toż: *La libertà religiosa non è privilegio che dipende da strategie politiche: è il riconoscimento di un diritto inalienabile*, IGP XXI, 1, s. 214-221.

142. *Duch Święty źródłem prawdziwej wolności* (Audiencja generalna, 2 IX), ORpol. 20(1999) nr 1, s. 43-44; toż: *Lo Spirito Santo sorgente di vera libertà*, IGP XXI, 2, s. 204-213.

143. Encyklika *Fides et ratio* (14 IX), ORpol. 19(1998) nr 11, s. 4-40; toż: Lettera Enciclica *Fides et Ratio*, IGP XXI, 2, s. 277-374.

144. *Wolność trzeba stale zdobywać i tworzyć* (Przemówienie podczas audiencji dla pielgrzymów z Białorusi, 17 X), ORpol. 19(1998) nr 12, s. 24-25; toż: *Nel ricordo delle persecuzioni subite la consegna di edificare su Cristo il futuro delle famiglie e dello Stato*, IGP XXI, 2, s. 756-758.

1999

145. *Poszanowanie wolności i godności człowieka warunkiem pokoju* (Przemówienie do laureatów Pokojowej Nagrody Nobla, 22 IV), ORpol. 20(1999) nr 9-10, s. 34-35; toż: *La pace non è un'idea vaga o un sogno: è una realtà che va costruita giorno per giorno*, IGP XXII, 1, s 803-805.

2000

146. *Dziesięcioro Przykazań prawem miłości i wolności człowieka* (Liturgia Słowa, Góra Synaj, 26 II), ORpol. 21(2000) nr 4, s. 17-19; toż: *Oggi, con Grande gioia e con profonda emozione, il Vescovo di Roma è pellegrino sul Monte Sinai*, IGP XXIII, 1, s. 265-269.

147. *Służba Chrystusowi jest wolnością* (Przemówienie do młodzieży zgromadzonej przed bazyliką św. Jana na Lateranie, 15 VIII), ORpol. 21(2000) nr 10, s. 12-13; toż: „*Servire Cristo è libertà*”, IGP XXIII, 2, s. 176-179.

2001

148. *Służba sprawie wolności i sprawiedliwości* (Audiencja generalna, 10 I), ORpol. 22(2001) nr 4, s. 42-43; toż: *L'impegno per la libertà e la giustizia*, IGP XXIV, 1, s. 148-153.

149. *Uniwersytet miejscem zdobywania wiedzy i kształtowania sumienia* (Przemówienie podczas spotkania z rektorami wyższych uczelni w Polsce, Castel Gandolfo, 30 VIII), ORpol. 22(2001) nr 10, s. 11-13; toż: „*L'autonomia delle scienze finisce là dove la retta coscienza dello scienziato riconosce il male del metodo, dell'esito o dell'effetto*”, IGP XXIV, 2, s. 223-228.

2002

150. *Pieśń Iz 12,1-6 – radość wyzwolonego ludu* (Audiencja generalna, 17 IV), ORpol. 23(2002) nr 7-8, s. 47-48; toż: *Cantico: Isaia 12,1-6: Esultanza del popolo redento*, IGP XXV, 1, s. 567-573.

2003

151. *Król prawdy, wolności, sprawiedliwości i miłości* (Homilia podczas Mszy św. w Niedzielę Palmową, 13 IV), ORpol. 24(2003) nr 6, s. 30-31; toż: „*Gerusalemme città-simbolo dell'umanità, specialmente nel drammatico inizio del terzo millennio*”, IGP XXVI, 1, s. 451-454.

152. Adhortacja [...] *Ecclesia in Europa* (28 VI), ORpol. 24(2003) nr 7-8, s. 4-39; toż: *Esortazione Apostolica Post-Sinodale su Gesù Cristo, vivente nella sua Chiesa, sorgente di speranza per l'Europa „Ecclesia in Europa”*, IGP XXVI, 1, s. 1004-1083.

153. Pieśń Tb 13, 10-13. 15. 16c-17a – dziękczynienie za wyzwolenie narodu (Audiencja generalna, 13 VIII), ORpol. 25(2004) nr 3, s. 3-31; toż: *Cantico: Tobia 13, 10-13, 15. 16c-17°*, IGP XXVI, 2, s. 125-130.

154. *Potrzeba wychowania do wolności* (Homilia podczas Mszy św. w Bańskiej Bystrzycy, 12 IX), ORpol. 24(2003) nr 11-12, s. 14-15; toż: *È urgente educarsi alla libertà. Faciamo spazio a Dio*, IGP XXVI, 2, s. 238-240.

2004

155. *Pieśń 1 P 2,21-24 – dobrowolna męka Chrystusa, sługi Bożego* (Audiencja generalna, 14 I), ORpol. 25(2004) nr 4, s. 39-40; toż: *Cantico: 1 Pietro 2,21-24: La passione volontaria di Cristo, Servo di Dio*, IGP XXVII, 1, s. 56-61.

156. *Psalm 32 – szczęście uwolnionego od winy* (Audiencja generalna, 19 V), ORpol. 25(2004) nr 7-8, s. 49-50; toż: *Salmo 31: Ringraziamento per il perdono dei peccati*, IGP XXVII, 1, s. 635-641.

157. *O dialog ze wszystkimi ludźmi dobrej woli* (Przemówienie do Międzynarodowej Komisji Teologicznej, 7 X), ORpol. 26(2005) nr 1, s. 32; toż: *La rivelazione cristiana illumina la ricerca del dialogo e della convivenza tra gli uomini su una base etica comune*, IGP XXVII, 2, s. 353-354.

2005

158. *Wyzwanie stojące przed ludzkością: życie, chleb, pokój i wolność* (Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 10 I), ORpol. 26(2005) nr 3, s. 21-24; toż: *La vita, il pane, la pace, la libertà: le grandi sfide dell'umanità di oggi*, IGP XXVIII, 1, s. 25-32.

159. *Nawet w otchłani cierpienia może zwyciężać miłość* (Przesłanie z okazji 60. rocznicy wyzwolenia obozu w Oświęcimiu-Brzezince, 15 I), ORpol. 26(2005) nr 3, s. 10-11; toż: „*Davanti alla tragedia della Shoà a nessuno è lecito passare oltre*”, IGP XXVIII, 1, s. 51-54.

160. *O właściwe używanie wolności*, w: *Pamięć i tożsamość. Rozmowy na przelomie tysiącleci*, red. zespół pod kierownictwem P. Ptasznika i P. Sardiego, Znak, Kraków 2005, s. 41-46.

161. *Wolność jest dla miłości*, w: *Pamięć i tożsamość. Rozmowy na przelomie tysiącleci*, red. zespół pod kierownictwem P. Ptasznika i P. Sardiego, Znak, Kraków 2005, s. 47-51.